Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)
CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication
Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016
ISBN: 978-606-8624-17-4
Section: Language and Discourse

OPPOSITION GROUPS RELATIVE VS ABSOLUTE CATEGORIES IN ROMANIAN

Diana Maria Roman

PhD Student, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: We admit, that in Romanian language, in terms of expression, there is an opposition between grammatical categories vs lexical-semantic categories, and, in terms of content, there is a dichotomy between deictic category. d.1. vs anaphoric category, already defined in anaphoric a.1. vs anaphoric a.2. We intend to analyze the status of these categories on the axis - the concording categories, updated to Concording Element, vs concorded categories, updated to Concorded Element. The only categories that appear within Romanian language as concorded categories, always anaphoric (anaphoric a.1. and anaphoric a.2.), and concording categories, always deictic d.1. and/or anaphoric a.1., are only the grammar ones, unlike the lexical-semantic categories that appear only as concording ones, a premise which requires the names of all categories as their relative. However, in Romanian system, regarding the parts of speech totally different, there are certain categories that do not know the status of concording categories nor that of concorded categories, regardless of the type of the agreement referred to: determination, mode, and time categories which we call absolute, those are binding on both deictic d.1., and on grammar.

*Keywords**:** grammatical category, lexical-semantic category, deictic category, anaphoric category, concording category, concorded category, relative category, absolute category*

I. Acceptând dihotomia *Acordat* vs *Acordant*[1], lucrarea de faţă propune o discuţie în jurul categoriilor de gen, număr, caz, determinare, mod şi timp[2] ale limbii române atât în planul conţinutului, cât şi în planul expresiei, cu referire la statutul de *categorie acordată* vs *categorie acordantă*[3] în cadrul celor două tipuri de acord recunoscute, *acord paradigmatic* vs *acord sintagmatic*.[4]

Indiferent de poziţia pe care o ocupă în cadrul axei *Acordat* vs *Acordant* şi indiferent de tipul acordului manifestat, fiecare parte de vorbire îşi materializează categoriile după cum urmează:

a. Substantivul poate actualiza minimum patru categorii[5], atunci când este determinat fie definit, fie nedefinit[6] – genul, numărul, cazul şi determinarea[7], şi minimum trei categorii, atunci

[1] Pentru detalii, vezi **Diana-Maria Roman** 2016a, pp. 338-339.
[2] Având un statut destul de controversat din diverse puncte de vedere, nu vom lua în considerare, în lucrarea de faţă, comparaţia şi/sau intensitatea adjectivelor, ordinea numeralelor, persoana, diateza, aspectul.
[3] Opoziţia respectivă este propusă după modelul *Acordat* vs *Acordant*, astfel, *categoriile acordate* vor fi acele categorii actualizate de *Acordat*, iar *categoriile acordante* vor fi acele categorii actualizate de *Acordant*.
[4] Pentru dihotomia propusă în gramatică *acord paradigmatic* vs *acord sintagmatic*, vezi **G. Gruiţă** 1981, pp. 11-24.
[5] Vezi **GALR** 2005, Vol. I, p. 63.
[6] Pentru recunoaşterea categoriei gramaticale a determinării exclusiv cu doi membri, *determinare definită* vs *determinare nedefinită*, vezi **G.G. Neamţu** 2014, pp. 270-281.
[7] Pentru recunoaşterea determinării drept a patra categorie a substantivului, vezi **GALR** 2005, Vol. I, p. 63. Pentru statutul aparte al determinării la momentul actual, vezi **GBLR** 2010, pp. 86-95.

BDD-A25390 © 2016 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:23 UTC)

când este nedeterminat – gen, număr, caz,[8] toate, din punctul de vedere al conţinutului, fiind categorii deictice d.1.[9], ipostază direct dependentă de conţinutul ontologic[10] al acestei valori morfologice: „*Am văzut că genul, numărul şi cazul sunt categorii gramaticale la baza cărora stau categorii logice; adică realităţi materiale: sexul fiinţelor (şi lipsa de sex a lucrurilor) la gen, cantitatea numerică a obiectelor la număr şi raporturi între obiecte (sau noţiuni) la caz. Aceasta este situaţia numai a substantivului, fiindcă el exprimă (citeşte denumeşte) obiecte şi singure obiectele pot avea sens, pot fi într-un număr mai mare sau mai mic şi se pot găsi unele faţă de altele (sau faţă de acţiuni) în diverse raporturi*."[11] [s.n.] La nivelul expresiei, categoriile substantivului se divid în categorii lexico-semantice – genul[12] şi categorii gramaticale – numărul, cazul şi determinarea.

b. Pronumele actualizează trei categorii[13] – genul, numărul, cazul,[14] care, din punctul de vedere al conţinutului, sunt exclusiv categorii anaforice a.1.[15], ipostază datorată statutului de substitut[16] al pronumelui, preluate de la substantiv prin reprezentare, iar, din punctul de vedere al expresiei, sunt exclusiv categorii gramaticale.

c. Adjectivul[17] actualizează trei categorii - genul, numărul şi cazul,[18] exclusiv anaforice a.2., deoarece „luate în sine, ca realităţi ontologice, însuşirile, calităţile nu pot avea"[19] categorii, preluate prin repetare de la un substantival[20], şi gramaticale.

d. Numeralul[21] actualizează trei categorii: genul, numărul şi cazul.[22] Din punctul de vedere al conţinutului, numeralul, cu oricare dintre valorile sale, pronominală, substantivală şi adjectivală[23], deţine o categorie deictică d.1. – numărul[24], şi două categorii anaforice – genul şi cazul.[25] În planul expresiei, numărul se individualizează ca o categorie lexico-semantică,[26]

---

[8] Vezi **GALR** 2005, Vol. I, p. 63.

[9] Pentru opoziţia *categorii deictice d.1.* vs *categorii anaforice (anaforice a.1. vs anaforice a.2.)*, vezi **Diana-Maria Roman** 2016a, pp. 336-339.

[10] Pentru clasificarea părţilor de vorbire din punct de vedere ontologic, vezi **G.G. Neamţu** 2005.

[11] **Iorgu Iordan, Vladimir Robu** 1978, p. 335.

[12] Pentru statutul genului la substantive drept o categorie lexico-semantică, vezi **Diana-Maria Roman** 2016b, pp. 27-47.

[13] Nu este luată în considerare categoria persoanei la acele lexeme din cadrul pronumelor la care se actualizează.

[14] Vezi **GBLR** 2010, pp. 99-101.

[15] Prin trecerea pronumelor la adjectivele pronominale, indiferent de tipul conversiunii actualizate, pronumele îşi anulează statutul de substitut şi pierde calitatea de potential Tr în cadrul unei sintagme subordonative intrapropoziţionale, devenind un permanent Ts în cadrul aceluiaşi tip de sintagmă. De asemenea, prin schimbarea valorii morfologice, adjectivele pronominale vor actualiza categorii anaforice a.2.

[16] Pentru recunoaşterea statutului de substitut al pronumelui, vezi **GLR** 1963, Vol. I, p. 135, **Mircea Zdrenghea** 1970, p. 126, **G. Gruiţă** 1981, p. 18.

[17] Propriu-zis şi pronominal.

[18] Vezi **GALR** 2005, Vol. I, pp. 144-151, p. 189.

[19] Vezi **G.G. Neamţu** 2014, p. 448.

[20] Prin substantival înţelegem substantivul, substitutele sale – pronumele şi numeralul cu valoare pronominală, şi orice cuvânt care, prin schimbarea valorii gramaticale, a devenit substantiv.

[21] Ne referim, aici, la numeralele cardinale propriu-zise, cardinal colective, ordinale. Pentru un alt punct de vedere cu privire la delimitarea subclaselor în interiorul numeralelului, vezi **GBLR** 2010, pp. 180-210.

[22] Vezi **GALR** 2005, Vol. I, pp. 289-313, **GBLR** 2010, pp. 180-210.

[23] Pentru cele trei valori ale numeralelor cardinale propriu-zise, cardinale colective şi ordinale, vezi **GALR** 2005, Vol. I, pp. 289-313.

[24] Pentru statutul numărului drept o categorie deictică d.1. la numeralele cardinale propriu-zise, cardinale colective, ordinale, vezi **Diana-Maria Roman** 2016a, pp. 335-346.

[25] Ca în cazul conversiunii *pronume* vs *adjective pronominale*, şi în cazul numeralelor cu valoare pronominală şi cu valoare adjectivală se face trecerea aceloraşi categorii de la ipostaza de categorii anaforice a.1. la ipostaza de categorii anaforice a.2., fiind vorba exclusiv de gen şi caz, numărul fiind o categorie deictică d.1.

[26] Pentru statutul numărului drept o categorie lexico-semantică la numeralele cardinale propriu-zise, cardinale colective, ordinale, cu câteva excepţii în cadrul celor ordinale, vezi **Diana-Maria Roman** 2016c.

BDD-A25390 © 2016 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:23 UTC)

asemenea genului substantivelor, genul şi cazul se vor actualiza sub forma categoriilor gramaticale.[27]

e. Formele verbale personale actualizează patru categorii[28]: modul, timpul, numărul şi persoana,[29] care, din punctul de vedere al conţinutului, se divid în categorii deictice d.1., modul şi timpul: „cuvinte care exprimă procese (acţiune, devenire, stare etc.)”[30], şi categorii anaforice a.2., numărul. La nivelul expresiei, toate cele patru sunt exclusiv categorii gramaticale: „*În flectiv, îşi găsesc expresia patru categorii gramaticale de neconceput în afara verbului […] – modul, timpul, persoana şi numărul*.”[31] [s.n.]

II. Singurele părţi de vorbire ale limbii române care pot ocupa poziţiile de *Acordat* şi *Acordant* în cadrul celor două tipuri de acord, paradigmatic şi sintagmatic, sunt: *Acordatp* - substantivul, *Acordats* - substantivul, pronumele şi numeralul cu valoare pronominală; *Acordantp* - pronumele şi numeralul cu valoarea pronominală; *Acordants* - adjectivul calificativ, adjectivul pronominal, adjectivul verbal, numeralul cu valoare adjectivală, formele verbale personale.

Acordul paradigmatic şi acordul sintagmatic se intersectează, manifestându-se simultan, numai atunci când *Acordatul* este fie un pronume, fie un numeral cu valoare pronominală, având în subordine un *Acordant*, indiferent de valoarea morfologică a acestuia din urmă. Astfel, cele două părţi de vorbire amintite au, concomitent, un statut dublu: pe de o parte, de *Acordantp,* prin faptul că se acordă paradigmatic cu substantivul în poziţia dată, actualizându-i categoriile prin reprezentare, pe de altă parte, de *Acordats*, prin faptul că o altă parte de vorbire cu statut de *Acordants* se acordă sintagmatic cu acesta, actualizându-i categoriile prin repetare.

În cele ce urmează, vom exemplifica cuplul *Acordat-Acordant* în cadrul acordului paradigmatic şi al celui sintagmatic, la nivelul categoriilor care pot ocupa, în limba română, ipostaza de categorie acordată şi de categorie acordantă.

1. Acordatp→Acordantp (acord paradigmatic)

A. Acordatp-S - este singura parte de vorbire cu care o altă parte de vorbire, pronumele şi numeralul cu valoare pronominală, se poate acorda paradigmatic.

a. Acordatp-S (gen, număr, caz) → Acordantp-P (gen, număr, caz) – *Nu mai ştiu nimic de* ***amicul*** *meu din copilărie* ***cu care*** *obişnuiam să-mi petrec vacanţele la bunici.*

b. Acordatp-S → Acordantp-N.p.

b.1. Acordatp-S (gen, caz) → Acordantp-N.c.p. (gen, caz) – *Fostele mele* ***colege*** *de clasă nu au mai venit la întâlnirea de săptămâna trecută. Auzisem că* ***două*** *dintre acestea au absentat din motive medicale.*

b.2. Acordatp-S (gen, caz) → Acordantp-N.col.p. (gen, caz) – ***Planurile*** *voastre pot fi luate în considerare în şedinţa de săptămâna viitoare, deşi nu suntem de acord* ***cu ambele***.

b.3. Acordatp-S → Acordantp-N.o.p.

b.3.1. Acordatp-S (gen, caz) → Acordantp-N.o.p. (gen, caz) – *Din grupul vostru de* ***prieteni****, cu toată onestitatea, îl agreez numai* ***pe al doilea***.

---

[27] Vezi **GALR** 2005, Vol. I, pp. 289-313.

[28] Nu vom lua în considerare, în această lucrare, categoria aspectului, în acest sens, vezi **GBLR** 2010, p. 233.

[29] Nu vom lua în discuţie, în această lucrare, categoria persoanei la verb, dat fiind faptul că nu a fost discutat statutul acesteia nici la alte părţi de vorbire care o mai actualizează: pronumele personale propriu-zise, reflexive, de politeţe, adjectivele pronominale posesive şi de întărire. De asemenea, există cercetători care amintesc de categoria persoanei chiar şi la substantiv, vezi, în acest sens, **G. Gruiţă** 1981, p. 11.

[30] Vezi **G.G. Neamţu** 2005. Astfel, e de la sine înţeles că procesul, ca realitate ontologică, nu poate avea nici personae, nici numere, mai vezi şi **Gh. D. Trandafir** 1973, pp. 5-10, **John Lyons** 1995, pp. 315-316. „[…] informaţia gramaticală vehiculată de desinenţa verbală are ca referent nu verbul-predicat, ci substantivalul-subiect.”, vezi **G.G. Neamţu** 2014, p. 448, subnota 29. În cadrul desinenţei, se pot actualiza cel mult două categorii verbale – numărul şi persoana, iar modul şi timpul se materializează în cadrul sufixului, care face parte tot din flectivul verbal.

[31] Vezi **G.G. Neamţu** 2014, p. 439.

BDD-A25390 © 2016 “Petru Maior” University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:23 UTC)

b.3.2. Acordatp-S (gen, caz, număr) → Acordantp-N.o.p. (gen, caz, număr) – *Ţi-am ascultat cu mare interes* ***punctele de vedere***, ***primul****, de exemplu, mi se pare puţin exagerat.*

2. Acordats→Acordats (acord sintagmatic)

A. Acordats-S – exclusiv în cadrul acestui tip de acord, fără a se suprapune sau a se manifesta deopotrivă cu cel paradigmatic, substantivul este singura parte de vorbire cu care o altă valoare morfologică se poate acorda sintagmatic.

a. Acordats-S (gen, număr, caz) → Acordants-Adj.c. (gen, număr, caz) – *În liceu, am avut parte* ***de o colegă*** *de bancă* ***isteaţă****.*

b. Acordats-S→Acordants-N.a.

b.1. Acordats-S (gen, caz) → Acordants-N.c.a. (gen, caz) – ***Doi amici*** *ai mei mi-au telefonat pentru a mă pregăti de marea trădare.*

b.2. Acordats-S (gen, caz) →Acordants-N.col.a. (gen, caz) – *În tot jocul acesta politic, am considerat că* ***ambele*** *tale* ***păreri*** *sunt de luat în considerare.*

b.3. Acordats-S→Acordants-N.o.a.

b.3.1. Acordats-S (gen, caz) → Acordants-N.o.a. (gen, caz) – ***Al doilea*** *tău* ***fiu****, cel mic, mi-a făcut o mare bucurie vizitându-mă duminica trecută.*

b.3.2. Acordats-S (gen, caz, număr) → Acordants-N.o.a. (gen, caz, număr) – ***Primele*** *tale* ***încercări*** *de a da admitere la o facultate din străinătate au avut rezultate.*

c. Acordats-S (gen, număr, caz) → Acordants-Adj.p. (gen, număr, caz) – ***Aceste idei*** *ale tale legate de planul nostru de a înfiinţa un nou partid trebuie luate în considerare cât mai repede.*

d. Acordats-S (număr) → Acordants-Vb.p. (număr) – ***Bunica*** *îmi* ***povesteşte*** *câte ceva în fiecare seară înainte de a adormi.*

3. Acordantp-Acordats→Acordants (acord paradigmatic şi sintagmatic)

A. Acordantp-P=Acordats-P

a. Acordantp-P=Acordats-P (gen, număr, caz) → Acordants-Adj.c. (gen, număr, caz) – *Niciodată nu am ştiut* ***care*** *dintre părerile tale despre metodele noastre din firmă este cu adevărat* ***utilă*** *angajaţilor.*

b. Acordantp-P=Acordats-P→Acordants-N.a.

b.1. Acordantp-P=Acordats-P (gen, caz) → Acordants-N.c.a. (gen, caz) – *Ele sunt* ***altele două*** *care cred cu multă convingere că ne vor câştiga încrederea.*

c. Acordantp-P=Acordats-P (gen, număr, caz) → Acordants-Adj.p. (gen, număr, caz) – ***Ai mei*** *nu m-au lăsat să plec în excursie la munte anul acesta, pe motiv că nu am fost cuminte. /* ***Fiica*** *ta* ***însăşi*** *ţi-a sugerat să abandonezi scena politică.*

d. Acordantp-P=Acordats-P (număr) → Acordants-Vb.p. (număr) – ***Cel*** *de lângă tine* ***vorbeşte*** *mai mult decât noi toţi.*

B. Acordantp-N.p.=Acordats-N.p.[32]

a. Acordantp-N.p.=Acordats-N.p.→ Acordants-Adj.c.

a.1. Acordantp-N.c.p.=Acordats-N.c.p. (gen, număr, caz) → Acordants-Adj.c. (gen, număr, caz) – *Cei de acolo sunt colegii mei de clasă.* ***Doi*** *dintre ei sunt* ***inteligenţi****, vor studia în străinătate.*

a.2. Acordantp-N.col.p.=Acordats-N.col.p. (gen, număr, caz) → Acordants-Adj.c. (gen, număr, caz) – *Cele de lângă tine sunt verişoarele mele din Timişoara.* ***Ambele*** *sunt* ***simpatice*** *numai când vor.*

a.3. Acordantp-N.o.p.=Acordats-N.o.p. (gen, număr, caz) → Acordants-Adj.c. (gen, număr, caz) – *Pe lângă faptul că amândoi copiii tăi sunt foc de deştepţi, trebuie spus că* ***al doilea*** *este şi* ***sufletist.***

b. Acordantp-N.p.=Acordats-N.p (număr) → Acordants-Vb.p. (număr)

[32] În cazul numeralelor, cu câteva excepţii în cazul celor ordinale, este evident că numărul nu este preluat de către această parte de vorbire cu valoare pronominală în cadrul acordului paradigmatic şi transmis mai departe, de aceea el are statut de categorie deictică d.1. acordată sintagmatic.

BDD-A25390 © 2016 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:23 UTC)

b.1. Acordantp-N.c.p.=Acordats-N.c.p (număr) → Acordants-Vb.p. (număr) – ***Doi*** *dintre foştii tăi angajaţi mi-****au povestit*** *că le-ai micşorat salariile ilegal.*

b.2. Acordantp-N.col.p.=Acordats-N.col.p (număr) → Acordants-Vb.p. (număr) – *Deşi te ascult de cinci minute şi sunt de acord cu planurile tale,* ***ambele*** *mi se* ***par*** *deplasate.*

b.3. Acordantp-N.o.p.=Acordats-N.o.p (număr) → Acordants-Vb.p. (număr) – *Din lista de colegi din agenda personală, numai* ***primul*** *m-****a sunat*** *să-mi spună că am câştigat meciul de aseară.*

III. Analizând toate exemplele de la punctul anterior, se impun câteva observaţii fundamentale:

1. În limba română, la modul general, categoriile care se actualizează la *Acordat*, în calitate de categorii acordate, şi cele care se actualizează la *Acordant*, în calitate de categorii acordante, pot fi numite *categorii relative*, adică cele care pot fi preluate fie prin reprezentare, fie prin repetare, fie şi prin reprezentare, şi prin repetare (evident, în situaţiile în care cele două tipuri de acord se intersectează, astfel că aceleaşi categorii vor urma axa – *categorii acordate paradigmatic → categorii acordante paradigmatic = categorii acordate sintagmatic → categorii acordante sintagmatic*) şi de alte păţi de vorbire din cadrul sistemului.

1.1. *Categoria relativă* poate să apară numai în situaţiile *în care se manifestă simultan, drept o categorie acordată* şi *o categorie acordantă*, niciodată, neputând ocupa numai o poziţie, fie de categorie acordată, fie de categorie acordantă:

a.1. Genul:

a.1.1. *Categorie acordată* = categorie deictică d.1. de tip lexico-semantic → *categorie acordantă* = categorie anaforică a.1. de tip gramatical – în această situaţie, este întotdeauna substantivul de la care numai pronumele şi numeralul cu valoare pronominală pot prelua categoria reprezentând-o.

a.1.2. *Categorie acordată* = categorie deictică d.1. de tip lexico-semantic → *categorie acordantă* = categorie anaforică a.2. de tip gramatical – în această situaţie, nu poate fi decât substantivul de la care un adjectival poate prelua categoria repetând-o.

a.1.3. *Categorie acordată* = categorie anaforică a.1. de tip gramatical → *categorie acordantă* = categorie anaforică a.2. de tip gramatical – în această situaţie, nu poate fi decât pronumele care, pe lângă faptul că preia categoria de la un substantiv reprezentând-o, o transmite mai departe la orice tip de adjectival care o actualizează prin repetare.

a.2. Numărul:

a.2.1. *Categorie acordată* = categorie deictică d.1. de tip gramatical → *categorie acordantă* = categorie anaforică a.1. de tip gramatical – în această situaţie, este numai substantivul de la care numai pronumele poate prelua categoria reprezentând-o.[33]

a.2.2. *Categorie acordată* = categorie deictică d.1. de tip gramatical → *categorie acordantă* = categorie anaforică a.2. de tip gramatical – în această situaţie, este numai substantivul de la care un adjectival, cu excepţia numeralelor cu valoare adjectivală[34], şi o formă verbală personală poate prelua categoria repetând-o.

a.2.3. *Categorie acordată* = categorie deictică d.1. de tip lexico-semantic → *categorie acordantă* = categorie anaforică anaforică a.2. de tip gramatical – în această situaţie, este numai numeralul cu valoare pronominală de la care un adjectival şi o formă verbală poate prelua categoria repetând-o.

a.2.4. *Categorie acordată* = categorie anaforică a.1. de tip gramatical → *categorie acordantă* = categorie anaforică a.2. de tip gramatical – în această situaţie, este numai pronumele

[33] Pentru întreaga discuţie privind imposbilitatea unui numeral de a se acorda, indiferent de tipul acordului, cu o altă parte de vorbire în categoria numărului, vezi **Diana-Maria Roman** 2016a, pp. 342-345.

[34] Cu câteva excepţii din cadrul numeralelor ordinale, când numărul este o categorie deictică d.1. gramaticală, nu lexico-semantică.

BDD-A25390 © 2016 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:23 UTC)

de la care un adjectival, cu excepţia numeralelor cu valoare adjectivală, şi o formă verbală personală pot prelua categoria repetând-o.

a.3. Cazul:

a.3.1. *Categorie acordată* = categorie deictică d.1. de tip gramatical → *categorie acordantă* = categorie anaforică a.1. de tip gramatical – în această situaţie, este numai substantivul de la care numai pronumele şi numeralul cu valoare pronominală pot prelua categoria reprezentând-o.

a.3.2. *Categorie acordată* = categorie anaforică a.1. de tip gramatical → *categorie acordantă* = categorie anaforică a.2. de tip gramatical – în această situaţie, sunt pronumele şi numeralul cu valoare pronominală de la care un adjectival poate prelua categoria repetând-o.

1.2. Prin raportare la statutul categoriilor relative – gen, număr, caz, deci în cadrul opoziţiei *categorii acordate* vs *categorii acordante* atât în planul conţinutului, cât şi în planul expresiei, se cuvin trasate următoarele coordonate:

a. Din punctul de vedere al conţinutului: numai categoriile deictice d.1. şi anaforice a.1. pot cunoaşte ipostaza de categorie acordată; numai categoriile anaforice a.1. şi a.2. pot cunoaşte ipostaza de categorii acordante.

b. Din punctul de vedere al expresiei: numai categoriile gramaticale pot actualiza ipostaza de categorii acordate şi acordante; numai categoriile lexico-semantice pot ocupa exclusiv poziţie de categorii acordate.

2. În limba română, la nivelul întregului sistem, există anumite categorii actualizate fie la un *Acordat,* fie la un *Acordant*, care nu pot avea statut nici de categorie acordată, nici de categorie acordantă, indiferent de tipul acordului la care ne raportăm.

În aceste situaţii, în opoziţie cu acele categorii pe care le-am numit *relative*, propunem denumirea de *categorii absolute*, adică cele care apar exclusiv la anumite valori morfologice şi care nu pot fi preluate nici prin reprezentare, nici prin repetare, nici prin reprezentare şi nici prin repetare, de o altă parte de vorbire.

a. În cadrul niciunui tip de acord, categoriile *Acordatuluip-S*, implicit şi ale *Acordatuluis-S,* nu sunt toate categorii acordate, deoarece nu toate cele patru categorii, genul, numărul, cazul şi determinarea, sunt preluate prin reprezentare de către *Acordantulp-P şi Acordantulp-N.a.* sau prin repetare de către *Acordantuls-Adj.c., Acordantuls-Adj.p., Acordantuls-N.a., Acordantuls-Vb.p.*, în calitate de categorii acordante.

Atunci când substantivul este determinat, fie definit, fie nedefinit, categoria determinării, chiar dacă se materializează în corpul fonetic al substantivului purtător de categorii acordate, ea nu poate fi transferată nici prin reprezentare, nici prin repetare, la niciun fel de *Acordant,* deoarece nicio altă valoare morfologică a limbii române nu o mai actualizează.

Chiar dacă, nu de puţine ori, determinarea se manifestă în corpul fonetic al adjectivului calificativ, mai degrabă, în flectivul acestuia, nu putem considera că respectiva îi aparţine la nivelul conţinutului, individualizarea făcând referire tot la substantiv:[35] *frumoas**a** fată, frumosu**l** băiat, rapidu**l** tren.*[36]

b. În cadrul niciunui tip de acord, categoriile *Acordantului-Vb.p.* (e de la sine înţeles că forma verbală personală nu poate avea statut, în limba română, decât de *Acordants*, niciodată, *Acordat,* la fel cum, de fapt, substantivul nu poate fi decât *Acordat* întotdeauna, deci niciodată *Acordant*) nu sunt toate categorii acordante, deoarece nu toate cele patru categorii ale formelor verbale personale, mod, timp, persoană, număr, sunt preluate prin repetare de la *Acordat,* fie un *Acordats-S,* fie un *Acordantp-Acordats-P,* fie un *Acordantp-Acordats-N.p*., în calitate de categorii acordate. Un motiv în plus în direcţia acceptării unor astfel de afirmaţii este şi faptul că modul şi

[35] Vezi **G.G. Neamţu** 2014, p. 277.
[36] Vezi **GALR** 2005, Vol. I, pp. 153-154.

BDD-A25390 © 2016 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:23 UTC)

timpul se actualizează şi la formele verbale nepersonale, statut care iese din sfera axei *Acordat* vs *Acordant*, respectivele neputându-se acorda cu nicio parte de vorbire.[37]

2.1. Prin raportare la statutul categoriilor absolute, atât în planul conţinutului, cât şi în planul expresiei, se cuvin trasate următoarele coordonate:

a. Din punctul de vedere al conţinutului, cele trei categorii absolute, determinarea, modul, timpul sunt exclusiv categorii deictice d.1.

b. Din punctul de vedere al expresiei, cele trei categorii absolute, determinarea, modul, timpul, sunt exclusiv categorii gramaticale.

Concluzii:

În limba română, genul, numărul şi cazul sunt *categorii relative*, pentru că pot ocupa simultan poziţia unei *categorii acordate*, manifestată la *Acordat*, poziţia unei *categorii acordante*, manifestată la *Acordant*.

La nivelul sistemului, la părţi de vorbire diferite, substantiv şi forme verbale atât personale, cât şi nepersonale, se mai actualizează şi alte categorii care, din punctul de vedere al conţinutului, sunt exclusiv deictice d.1., iar, din punctul de vedere al expresiei, sunt exclusiv gramaticale: determinarea, modul, timpul. Acestea au fost denumite, în opoziţie cu cele relative, absolute, dat fiind faptul că nu pot ocupa niciodată nici poziţie de categorie acordată, nici poziţie de categorie acordantă, manifestându-se exclusiv numai la o unică valoare morfologică.

BIBLIOGRAFIE

1. **GLR**, 1963 – *Gramatica limbii române*, Vol. I, Ediţia a II-a, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti.
2. **GALR**, 2005 – *Gramatica limbii române*, Vol. I, Editura Academiei Române, Bucureşti.
3. **GBLR**, 2010 – *Gramatica de bază a limbii române*, coord. Gabriela Pană Dindelegan, Editura Univers Enciclopedic Gold, Bucureşti.
4. **Gruiţă**, 1981 – G. Gruiţă, *Acordul în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.
5. **Iordan, Robu,** 1978 – Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *Limbă română contemporană,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti.
6. **Lyons**, 1995 – John Lyons, *Introducere în lingvistică teoretică*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti.
7. **Neamţu**, 2005 – G.G. Neamţu, *Curs de limbă română contemporană, Morfologie*, ţinut la Facultatea de Litere, U.B.B., Cluj-Napoca, în anul universitar 2005-2006.
8. **Neamţu**, 2014 – G.G. Neamţu, *Studii şi articole gramaticale*, Editura Napoca Nova, Cluj-Napoca.
9. **Roman**, 2016a – Diana-Maria Roman, *Numărul numeralului românesc, o categorie deictică d.1. de tip lexico-semantic, şi implicaţiile sale în ceea ce priveşte acordul paradigmatic şi sintagmatic*, în Studii de filologie, In honorem Ştefan Găitănaru, coord. Liliana Soare, Adrian Sămărescu, Adina Dumitru, Editura Universităţii din Piteşti, Piteşti, pp. 335-346.
10. **Roman**, 2016b – Diana-Maria Roman, *Noun Gender in Romanian, a Lexical-Semantic Category*, în Logos Universality Mentality Education Novelty, Section Philosophy and Humanistic Sciences, Iaşi, Vol. IV, Issue 1, pp. 27-47.
11. **Roman, Bocoş,** 2016c – Diana-Maria Roman, Cristina Bocoş, *Numărul numeralelor cardinale şi ordinale româneşti, o categorie lexico-sematică*, lucrare admisă la manifestarea

[37] Este o evidenţă faptul că forma verbală nepersonală, neputând actualiza număr şi persoană, nu se mai poate afla în perimetrul acordului, cele două fiind singurele categorii ale verbului care pot fi preluate prin acord exclusiv sintagmatic.

BDD-A25390 © 2016 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:23 UTC)

ştiinţifică naţională, cu participare internaţională Dialogul culturilor – între tradiţie şi modernitate, Ediţia a XVIII-a, 10-11 iunie, Alba Iulia, în curs de publicare.

12. **Trandafir**, 1973 – Gh. D. Trandafir, *Categoriile gramaticale ale verbului în româna contemporană*, Editura Casa Corpului Didactic al judeţului Dolj, Dolj.
13. **Zdrenghea**, 1970 – Mircea Zdrenghea, *Limba română contemporană. Morfologia*, Cluj.

BDD-A25390 © 2016 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:23 UTC)